

Ковтун О.В. Методика вдосконалення умінь читання та роботи з бортовою літературою у майбутніх пілотів / О.В. Ковтун, А.Г. Гудманян // АВІА–2017: XIII міжнар. наук.-техн. конф., 19-21 квітня 2017 р. : тези. доп. – К., 2015. – С. 37.16–37.20.

УДК 378 + 371.134 +656.7 + 811

*О.В. Ковтун, док. пед. наук
А.Г. Гудманян, док. філол. наук
(Національний авіаційний університет, Україна)*

МЕТОДИКА ВДОСКОНАЛЕННЯ УМІНЬ ЧИТАННЯ ТА РОБОТИ З БОРТОВОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ У МАЙБУТНІХ ПІЛОТІВ

Розкрито види професійної діяльності пілотів, що вимагають розвинених умінь сприймати інформацію з паперових та електронних носіїв. Описано систему вправ на формування умінь вірогіднісного прогнозування, вмінь сприймати інформацію за ускладнених умов читання, вмінь добирати / иуказати інформацію в бортовій довідковій літературі.

Велику роль у професійній діяльності пілотів відіграє читання. Беручи до уваги той факт, що діяльність пілота як оператора складної авіаційної системи управління пов'язана з переважанням інформаційного поля, лімітом і дефіцитом часу, роботою в умовах стресу, і у зв'язку з обмеженими можливостями оператора, авіаційні експерти дійшли висновку, що покладання винятково на пам'ять людини, що керує повітряним судном (ПС) у момент виконання нею безпосередніх професійних обов'язків, є недостатнім для безпеки польоту. У нестандартних ситуаціях польоту необхідні операції і дії, що не часто виконуються цими фахівцями у стандартних умовах польоту, в таких випадках високою є вірогідність порушень у послідовності й точності дій. Тому в роботу екіпажу ПС впроваджуються технології, покликані мінімізувати ці ризики. На борту ПС передбачена бортова бібліотека, яка, наприклад, для літаків сімейства McDonnell Douglas налічує більше десятка назв. З-поміж них: Operations Manual – керівництво з льотної експлуатації конкретного типу ПС, що розроблюється виробником ПС і містить усю необхідну інформацію щодо експлуатації конкретного типу ПС; Керівництво з виконання польотів, що розроблюється на основі Operations Manual, але містить окрім цього інформацію про авіакомпанію, яка експлуатує ПС, її устрій, професійні обов'язки працівників.

Оскільки Operations Manual є дуже об'ємним документом, що охоплює кілька томів і тисячі сторінок, на його основі розроблено низку документів, що призначені для конкретного етапу або ситуації польоту. Зокрема, на кожному етапі польоту екіпажем ПС застосовуються спеціальні карти (напр., CREW AT THEIR STATIONS, BEFORE START & PUSHBACK, AFTER START

CHECKLIST, TAXI CHECKLIST, BEFORE TAKE-OFF CHECKLIST, AFTER TAKE-OFF CHECKLIST), за якими екіпаж ПС звіряє готовність судна до виконання кожного етапу польоту. Читання цих карт, звірення зазначених у них вимог із реальними показниками, здійснюється вголос і є обов'язковою частиною роботи екіпажу ПС. Інформація щодо методики і технології виконання польоту пропонується в спеціально розробленому для екіпажу довіднику Aircraft Flight Manual. Інший довідник – Flight Crew Operational Manual – містить дані щодо технічних показників ПС, опис систем, процедури експлуатації тощо. З-поміж інших важливих довідників, до читання яких добирає екіпаж ПС, доцільно відзначити Minimum Equipment List, у якому міститься інформація про відмови обладнання і збірники Jeppesen, які пропонують аеронавігаційну інформацію. Бортова бібліотека охоплює довідники, що містять інформацію для польотів у нормальних умовах (Normal procedures) та для нестандартних ситуацій польоту (Abnormal procedures). Зокрема, Quick Reference Heading розроблено спеціально для того, щоб пілот міг швидко знайти необхідну інформацію щодо певної нестандартної ситуації в польоті в умовах дефіциту часу.

Окрім цього, новітня авіаційна техніка обладнана сучасними електронними комп'ютерними системами, які у випадку нестандартних ситуацій польоту пропонують пілоту можливі варіанти розв'язання проблеми. Інформація подається на дисплеях комп'ютерів і читання є єдиним способом оволодіння цією інформацією.

У цьому зв'язку не викликає сумнівів необхідність організації в навчальному процесі спеціальної роботи щодо вдосконалення у майбутніх пілотів умінь працювати з текстовим матеріалом, сприймати і обробляти інформацію з паперових та електронних носіїв.

Читання як вид мовленнєвої діяльності має свою психофізіологічну природу, тому робота з розвитку тих чи тих умінь читання характеризується певною специфікою. Значна увага в роботі з розвитку умінь сприймати інформацію з паперових носіїв повинна бути спрямована на формування вмінь вірогіднісного прогнозування. Наведемо приклади з переліку використовуваних вправ:

- Прочитайте текст. Зверніть увагу, що в кожному рядку тексту пропущено по дві перші й останні літери.
- Прочитайте текст із пропущеними словами. Намагайтеся зробити це якомога швидше.
- Згадайтеся, про що йдеться в тексті за ключовими словами.
- Перегляньте подані цифрові дані. Яка інформація може приховуватися за ними?
- Спробуйте визначити зміст статті за її заголовком.
- Спробуйте визначити заголовок за змістом статті.

Оскільки професійно-мовленнєва діяльність пілотів часто відбувається на завадогенному тлі, в навчальному процесі передбачається комплекс вправ, покликаний сформуванню в майбутніх авіаторів умінь сприймати інформацію за ускладнених умов читання. Наведемо приклади таких вправ.

Вправа. Прочитайте текст А про себе, одночасно слухаючи текст В, який читає вголос викладач. По пам'яті передайте англійською мовою основний зміст текстів.

А. У Китаї шестеро терористів намагалися захопити пасажирський лайнер, однак екіпаж та пасажирів зуміли відбити напад і здати зловмисників владі. За даними ЗМІ, спроба захоплення літака Tianjin Airlines, який здійснював рейс GS7554 з міста Хотан до Урумчі, відбулася приблизно через 10 хвилин після зльоту. Шестеро людей намагалися прорватися до кабіни пілотів, однак були зупинені стюардесою та пасажирями. Семеро людей у результаті бійки дістали поранення. Зловмисників зв'язали і літак повернувся до аеропорту, де їх здали правоохоронцям (Джерело: <http://www.avianews.com.ua/category/international/>)

В. План створення компанії Wizz Air виник у червні 2003 року, коли шестеро людей із багатим досвідом у сфері авіаперевезень і послужним списком у різних галузях об'єдналися в команду на чолі з Джозефом Вараді, головним виконавчим директором компанії. Усього через три місяці Wizz Air стала зареєстрованою компанією, що була готова здійснитися в небо. Перший політ відбувся 19 травня 2004 року з містечка Катовіце. Сьогодні Wizz Air має 15 діючих баз у регіоні. Перельоти здійснюються у більш ніж 220 напрямках (Джерело: <http://www.avianews.com.ua/avia/wizzair/>).

З-поміж інших вправ, що готують студентів до сприйняття інформації за ускладнених умов, доцільно використовувати такі:

- Прочитайте текст про себе, одночасно рахуючи вголос англійською мовою. Передайте усно українською мовою основний зміст тексту.
- Прочитайте текст про себе, плескаючи в долоні, відбиваючи ритм і т. ін.

Оскільки практичною метою навчання читання є розвиток у студентів умінь читати тексти з різним рівнем розумінням інформації, що в них закладена, доцільно використовувати вправи на читання з розумінням основного змісту (ознайомлювальне читання), з повним розумінням змісту (вивчаюче читання), з вилученням конкретної (необхідно значущої) інформації (пошуково-переглядове читання). На етапі навчання студентів сприймати інформацію, що надходить до них за візуальними каналами з паперових і електронних носіїв, застосовується спеціально розроблена серія вправ. Наведемо приклади.

Вправа. Прочитайте текст. Визначте його тему і основну думку

Ethiopia has become the second country after Japan to take delivery of the Boeing 787 Dreamliner. Ethiopian Airlines, one of Africa's biggest airlines, has bought 10 of Boeing's flagship aircraft, which are built from lightweight material, rather than aluminium, to save fuel. When the first Dreamliner arrived, it was a very proud moment for the company's workers and many took photographs of the new plane. "As a continent this shows how much we are making progress as Africans... competing on the global stage and changing our image", Ethiopian Airline head T.Gebremariam told reporters at Addis Ababa's Bole International Airport. Japan Airlines and All Nippon Airways are the only two airlines already operating Dreamliner aircraft (Джерело: <http://www.bbc.co.uk/news/world-africa-19293543>).

Вправа. Прочитайте текст англійською мовою. Виконайте тест на розуміння прочитаного (вкажіть правдивість / хибність зазначених позицій).

More patience and new methods of presenting information could improve ATC communications with non-native English-speaking pilots.

Native English-speaking air traffic controllers need to speak more clearly, more slowly and to be patient with pilots, who do not immediately understand their instructions, according to U.S. air carrier pilots who offered their observations as part of a U.S. Federal Aviation Administration (FAA) study.

A report on the study – the sixth in a series by the FAA Civil Aerospace Medical Institute – recommended research to determine “the optimal speech rate” for delivering air traffic control (ATC) information, to identify how controllers and pilots communicate in “non-standard situations” involving such factors as thunderstorms and air traffic conflicts, and to determine whether there are alternative ways to provide pilots with information that they otherwise would obtain by hearing and understanding ATC conversations with the pilots of nearby aircraft.

“New phraseology may be needed in lieu of the work-around practices of common English currently in use,” the report said. “Pilots unfamiliar with the local jargon and slang are at a disadvantage and may misinterpret these conversations. For example, ‘You’re following an MD-80, but he’s got to slow up ... uh ... the train’s starting to slow down ahead’ may not be meaningful to a pilot unfamiliar with local jargon.” (Джерело: Flightpath).

Положення для перевірки:

1. The article is about the need for non-native speaking air traffic controllers to improve their spoken English.

2. The report focuses on the speed of speech as a cause for concern.

3. The report suggests that other ways of providing information should be considered, in addition to radiotelephony.

4. The report suggests that there is too much standard phraseology in use and recommends decreasing it.

Вміння добирати / шукати інформацію в бортовій довідковій літературі повинно характеризуватися якостями оперативності, оскільки цього вимагають реалії професійної діяльності авіаторів. У цьому зв’язку, студенти долучаються до розв’язання завдань із пошуку необхідної інформації в умовах ліміту часу. На першому етапі виконуються завдання на пошук інформації і розв’язання необхідних завдань за допомогою довідкової навчальної літератури (словники, довідники, атласи і т. ін.). На другому – безпосередньо з бортової довідкової літератури. Наведемо приклади.

Завдання. Користуючись авіаційними словниками, дайте розшифрування поданих нижче абревіатур і їх переклад українською мовою.

Зразок: AAL [above aerodrome level] – над рівнем аеродрому

1) AA-NOTAM	5) CAVOK	9) L&L
2) ACCID	6) EAP	10) MIRL
3) ADOA	7) EAT	11) NDB
4) AFIL	8) IAL	12) RTF

Завдання. Користуючись Керівництвом із виконання польотів ПС MD-80, заповніть таблицю-інструкцію щодо перевезення небезпечних вантажів

(матеріал в оригінальному довіднику подається у вигляді зв'язного тексту, з якого студентам необхідно дібрати інформацію і подати її у формі інструкції, перший пункт пропонується як зразок).

1	Документи, що визначають правила перевезення небезпечних вантажів:	1) <i>Правила з перевезення небезпечних вантажів (IATA Resolution 618, Attachment "A");</i> 2) <i>Технічна інструкція з безпечного перевезення небезпечних вантажів повітрям (Документ ICAO 9284-AN/9-05)</i>
2	Небезпечні вантажі, що необхідні на літаку для забезпечення льотної придатності ПС, безпечної роботи літака, здоров'я пасажирів і екіпажу:	
3	Вимоги, які повинен задовольняти оператор для отримання згоди на перевезення небезпечних вантажів від ДАА:	
4	Документи, що мають супроводжувати небезпечний вантаж:	

При виконанні цього завдання студенти вчать користуватися змістом бортової літератури, визначати ключові слова, розвивають навички переглядового читання в процесі пошуку інформації з теми та вивчаючого читання в процесі пошуку і вилучення конкретної інформації. Виконання таких завдань має темпоральні обмеження, що сприяє формуванню у студентів якості оперативності в роботі з довідковою літературою.

Висновки

Сучасне бачення проблеми професійно-мовленнєвої підготовки пілотів полягає в тому, що вона не може зводитися тільки до опанування фразеології радіотелефонії, її основою повинні бути професійно-мовленнєві вміння універсального загальномовленнєвого характеру, які є необхідною складовою професійної надійності авіаційних фахівців. Робота авіаторів пов'язана з постійним оновленням знань, підвищенням кваліфікації, що вимагає як практичного вдосконалення вмінь, так і поглиблення теоретичних знань і призводить до обробки значного масиву інформації у друкованій формі (це документи з бортової бібліотеки й інші друковані видання навчального, інформаційного, інструктивного характеру). У навчальному процесі з мовної підготовки пілотів необхідно використовувати спеціально розроблену систему вправ для вдосконалення вмінь читання, що охоплює вправи на читання з розумінням основного змісту (ознайомлювальне читання), з повним розумінням змісту (вивчаюче читання), з вилученням конкретної (необхідно значущої) інформації (пошуково-переглядове читання). Такі вправи

спрямовані на формування у майбутніх пілотів умінь вірогіднісного прогнозування, вмінь сприймати інформацію за ускладнених умов читання, вмінь добирати / шукати інформацію в бортовій довідковій літературі.

Список літератури

1. Ковтун О.В. Формування професійного мовлення у майбутніх фахівців авіаційної галузі : монографія / О.В. Ковтун; наук. ред. док. пед. наук, проф., дійсний член НАПН України Богущ А.М. – К. : Освіта України, 2012. – 448 с.